
KRÓNIKA

DR. PENAVIN OLGA KÖSZÖNTÉSE – Újvidéken a Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetében dr. Penavin Olga nyugalmazott tanárnőt köszöntötték születésének hetvenötödik évfordulóján. Munkásságát dr. Jung Károly, dr. Bosnyák István és dr. Bori Imre méltatta. Az alábbiakban az utóbbit közöljük:

Kedves Tanárnő,
nem azért jöttünk most össze, hogy ünnepeljünk, mert megöregedtünk, amikor hetvenötödik születésnapján köszönteni akarjuk. Hanem összejöttünk, hogy köteles tisztelettel szóljunk (most is) azokról a dolgos évtizedekről, amelyek ezt a születésnapot megelőzték. Szükséges most ezekre az évtizedekre emlékezni és emlékeztetni, hiszen az utóbbi időben mind többször halljuk és olvassuk, hogy sötét évtizedek voltak azok, amelyekben mi dolgoztunk, valójában értéktelenek, nem sokra becsülhetők, és mi is gyanús alakok vagyunk kulturális életünk szomorú színpadán. Pedig azt kell most is mondanunk, hogy a ránk bízott talentummal jól gazdálkodtunk, hogy az adott lehetőségeket igyekeztünk a vajdasági és a jugoszláviai magyarság javára fordítani, értéket teremteni és megtenni mindent, minden időnk telhető, hogy mások is kibontakoztathassák képességeiket, akik magyaroknak vallották magukat Jugoszláviában. Penavin Olga munkája is beleépült abba, amit jugoszláviai magyar kultúrának nevezünk, noha ennek a létét is meg-megkérdőjelezzük. A Tanárképző Főiskola Magyar Tanszékének létrehozásában vállalt munkája, az egyetemi Magyar Tanszék megindításában játszott szerepe, a néprajzi vizsgálatok megindítása, majd a dialektológiai kutatások

megindítása és kiterjedése hervadhatalan érdeme Penavin Olga tanárnőnek. Tehetsége irányát és karakterét felismerve fordult figyelme a néprajzi és néprajzi gyűjtések, a szóátíró és a nyelvátíró rajzoló feladata felé, és ezeken a tudományos területeken az egyetemes magyar kultúrában méltó helyet vívott ki magának, s az ő munkája is beleépült tudományosságunk ma még kétségtelenül létező méltóságába. Azt már talán nem is kell mondanunk, hogy valamennyien tanítványai vagyunk, és köszöntjük most, s köszöntöm most tisztelettel és szeretettel! Teszem ezt 1991. július 3-án, nem békében, hanem forrongó közállapotaink ezer veszélye közepette.

BORI Imre

MEGSZAKADT A JUGOSZLÁV ENCIKLOPÉDIA KIADÁSA – A zágrábi Miroslav Krleža Lexikográfiai Intézet bejelentette, hogy június elsejével megszakadt a Jugoszláv Enciklopédia kiadása, s ezzel együtt megszüntek az enciklopédiát készítő köztársasági és tartományi intézetek is. Az intézet erre a lépésre azért kényszerült, mert már huzamosabb ideje Horvátországon kívül más köztársaságok nem pénzelték a projektumot, s így az anyagi veszteség tetemes. A jövőben arról folytatnak megbeszéléseket, hogy a meglévő anyag egy részét külön füzetekben jelentessék meg, például a Macedónok címszót a Macedón Köztársasággal, a Muzulmánok címszót Bosznia-Hercegovinával közösen. A Jugoszláv Enciklopédiának egyébként hat latin betűs, négy szlovén nyelvű és két-két cirill betűs, macedón, magyar és albán nyelvű kötete jelent meg, 1997-ig készült volna el a teljes sorozat.

MEGJELENT A BUNYEVÁC SZÓTÁR – A Vajdasági Művelődési Alap és a Vuk-alapítvány támogatásával az újvidéki Matica srpska és a szabadkai *Subotičke novine* kiadásában megjelent a bunyevác szótár, Marko Peić és Grgo Bacnja munkája. Ez a bunyevácok első tájszótára. A bunyevác szócikk mellett egyébként a szótárban a következő olvasható: „A bunyevácok (ugyanígy a sokácok) mivolta és eredete körül nagy viták dúlnak manapság, és csak a szakembereken múlik, hogy agyonpolitizált világunkban a helyükre kerüljenek ezek a dolgok, és higgadt, tudományos érvekkel eloszlassák az évszázados ködöt és a találgatásokat.”

BORISLAV PEKIĆ IGNJATOVIĆ-DÍJA – A budapesti Jakov Ignjatović Alapítvány díját az idén Borislav Pekić kapta *Pisma iz tuđine* (Levelek a távolból) című esszékötetéért. Az alapítványt a magyarországi szerb értelmiségiek egy csoportja hozta létre Jakov Ignjatović születésének századik évfordulóján. A díjat az alapítvány elnöke, Stojan Vujičić adta át.

KASSÁK-DÍJ LADIK KATALINNAK – A Kassák-díj Kuratóriuma (Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor – a *Magyar Műhely* szerkesztői –, valamint Schöffner Miklós szerkesztő) az 1991. évi Kassák-díjat Ladik Katalinnak, „a modern magyar költészet egyik legjelentősebb, Európa-szerte ismert alkotójának” ítélte oda.

FEHÉR FERENC-SÍRAVATÓJÁN – Fehér Ferenc halálának második évfordulóján, július 31-én az újvidéki temetőben síravatón emlékeztek a költőre. Dr. Dávid András és dr. Bori Imre méltatta költészetét. A síremlék felállításához több művelődési intézmény és magán-személy járult hozzá.

AZ EURÓPAI UTAS „JUGOSZLÁV” SZÁMA – Az *Európai Utas* című folyóirat – amelynek első két számát a lap szerkesztői másjában a belgrádi és az újvidéki közönségnek is bemutatottak – legújabb, harmadik számában bőséges jugoszláv anyagot közöl. A Kisebbségek Európában című rovatban François Mitterrand, Antall József és Wolfart János szövegeinek társaságában jelent meg Budimir Lončar cikke A jugoszláviai nemzetiségi politika – külügyi szempontból címmel, s itt olvasható Hódi Sándornak a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége II. kongresszusán elhangzott felszólalása kisebbségi létünk új távlatairól. Vujićics Sztoján Predrag Matvejevićről készített portréját követően a lap közli a zágrábi íróról Mediterrán breviárium című könyvének részleteit, valamint Claudio Magrisnak a kötet-

hez írt bevezetőjét és Jure Kaštelan ezzel kapcsolatos reflexióját. E számban kapott helyet két Danilo Kišsel készített interjú és Borislav Pekić a Nézet és demokrácia című írása. A számot záró Találkozások rovatban többek között tudósítás olvasható a belgrádi és az újvidéki bemutatkozásról is, valamint Mezei András szlovéniai levele. Itt jegyezzük meg, hogy az *Európai Utas* kapható lesz a Forum könyvesboltjaiban, előfizetést pedig a Forum könyvterjesztő osztálya vállal.

SOROS ALAPÍTVÁNY JUGOSZLÁVIÁBAN IS – Soros György magyar származású amerikai üzletember június folyamán Belgrádban járt, s alapítványt tett azzal a céllal, hogy jugoszláv tudósoknak és szakembereknek lehetővé tegye a tudományos tanácskozásokon és szemináriumokon való részvételt. Soros György 250 000 dolláros adományához ugyanennyivel járult hozzá a Szövetségi Végrehajtott Tanács is.

MEGALAKULÓBAN A MAGYARSÁG-KUTATÓ TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG – Július folyamán a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének kezdeményezésére megalakult alakuló közgyűlést a Magyarországi Kutató Tudományos Társaság, amely azokat a kutatókat gyűjti sorába – áll programjában –, akik önkéntes alapon, külön díjazás nélkül vállalják a tagságból eredő kutatómunkát. Foglalkozni kíván az egyesület többek között szociológiai, demográfiai, szociálpszichológiai, régészeti és etnológiai kutatásokkal, valamint oktatási kérdésekkel, a kulturális autonómia jelenével, múltjával nálunk és a világban, a vajdasági magyarok viszonyulásával magyarságukhoz és a VMDK-hoz stb. Külön könyvtár és dokumentációs rendszer létrehozását is tervezik. A Társaság bejegyzése folyamatban van.

HÁZ A NÉPI ÉPÍTÉSZET TÜKRÉBEN – A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság néprajzi alosztálya e hó negyedik és tizenegyedik között tiznapos tanácskozást szervezett a ház témájára Temerinben, amelyen a meghívott előadók legújabb kutatási eredményeikről számoltak be. A résztvevők többnyire fiatal amatőr néprajzkutatók voltak, akiknek a Hevér-féle tanyán kitűnő lehetőség nyílt szakmai továbbképzésre. Mondjuk el mindjárt, hogy Hevér János, aki már tizenhat éve szervezi tanyáján a TAKT néven ismert fiatal amatőr képzőművészek találkozóját, ezúttal hajlékot nyújtott a fiatal etnográfusoknak is. Aldozatkészsége több mint dicséretes.

A ház mint téma általánosságával fogva

rendkívül jó lehetőséget nyújtott az előadók-
nak, hogy kifejtssék eddigi kutatásaik eredmé-
nyeit. Így Szekeres László a Bácskában régé-
szetileg feltárt házakat mutatta be, míg Balassa
M. Iván, a szentendrei Szabadtéri Néprajzi
Múzeum főosztályvezetője a Kárpát-medence
régí házipusait tekintette át, amelyről egyé-
ként néhány évvel ezelőtt szakmai körökben
nagy vitát kiváltó könyve is megjelent. E témá-
hoz kötődött Harkai Imre építész-mérnöknek A
hagyományos építkezés munkafolyamatai című
előadása is. Második előadásában viszont az
irányítása alatt létrejött topolyai tájházat, ko-
vács- és bognárműhelyt, valamint az áttelepít-
tett szélimalmot mutatta be.

A rurális építkezésről értekezett Slobodan
Jovanović az újvidéki műemlékvédő hivatal
építész-mérnöke, és ugyancsak ő beszélt a jövő
század falusi építkezésének víziójáról. A tábor
két vendége Tóth Vilmos és Cseszko József
építész-mérnökök a résztvevőkkel helyszíni fel-
méréseket végeztek a környező tanyákon. Az
anyag kultúra tárgykörébe sorolható Beszédes
Valéria előadása, aki a gabona tárolásáról,
azaz a hombárok és a gabonavermek építésze-
tét ismertette, valamint e sorok írójának elő-
adása a bácskai vízimalmokról.

Külön élményt jelentett a szegedi dr. Juhász
Antal néprajzkutató történeti-néprajzi érteke-
zése a tanyáról, valamint a helyszíni adatgyűj-
tés módszertanának demonstrálása. Mindezek-
hez az előadásokhoz szervesen illeszkedtek
azok az értekezések is, amelyek a szellemi nép-
rajz látószögéből vizsgáltak meg egy-egy kér-
dést, így például Biacsi Antalé, aki a szociál-
történelmének a házhoz kötődő viszonyairól szólt.
Dr. Jung Károly a magyar, Vesna Marjanović
pedig a délszláv házkultuszról beszélt. Érdekes
színpont volt Borsi Ferenc előadása is a népdal
szimbólumrendszeréről; a zenei példák elő-
adásában Révész Róbertban lelt társra.

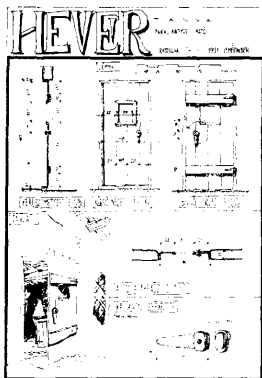
A tisztaszobával kapcsolatos tudnivalókról is
hangzott el előadás Bácsky Mária néprajzos
résztéről. Ugyancsak színpontot jelentett dr.
Mirjana Maluckovnak a textíliákról, és Tri-
polsky Géának a pásztoréptípusokról tartott
beszámolója. A zentai muzeológus a pász-
torétel-készítés, Beszédes Valéria pedig a le-
pényítés egykori módját is bemutatta.

Szinte nehéz összefoglalni mindent, ami e tíz
nap alatt történt, de ha mindehhez hozzátesz-
zük, hogy már a jelzett előadásokon kívül szó
esett olyan kérdésekről mint dr. Szalma József
előadásaiban a ház esztétikájáról és etikájáról
vagy Silling István vetítéssel egybekötött bemu-
tatójában a kupuszina helytörténeti gyűjte-
ményről, akkor kiválglik, hogy az első néprajz-
kutató tábor valóban tartalmas előadásokat kí-

nált az érdeklődőknek. Ezt állapította meg a
tábor utolsó napján tartott tanácskozás is, ame-
lyen az előadók és a hallgatók egybehangzó vé-
leménye az volt, hogy folytatni kell a JMMT ál-
tal kezdeményezett munkát. Már körvonalazó-
dott a jövő évi táborozás témája: a nő a tradí-
cionális kultúrában munkacímével.

Visszatérve a temerini tapasztalatokra,
mondjuk el, hogy sikeréhez nagyban hozzájár-
ult a hallgatók aktív részvétele, és szinte felfe-
dezésszerű volt az, amit a két fiatal építész-mér-
nök-jelölt, Valkay Zoltán és Balassa Endre
mutatott be. Ők ketten az egyetemes magyar
néprajztudomány számára is alig ismert *tutaj-
ház* felmérési rajzát mutatták be. Valkaynak
rendkívüli rajztudására figyelhetünk föl, míg
Balassa Endre néprajzi ismeretei voltak imponá-
lók.

BORDÁS Attila

Valkay Zoltán rajza

TANYASZÍNHÁZ – ŐSZRE – A korábbi
évektől eltérően a Tanyaszínház társulata nem
járja be a magyarlakta falvakat a nyár folya-
mán. Ennek – mint Soltis Lajos nyilatkozatából
megtudtuk – nemcsak a szokásos pénztelenség
az oka, hanem az is, hogy a rendező nem vál-
lalhatja a felelősséget a jelenlegi körülmények
között a bácskai, bánáti és muraközi tanyavi-
lágban a fiatal előadók személyi biztonságá-
ért. A nyári előadássorozat elmaradásában a
rendező szerint a mostani végzős színinövendé-
kek is ludasak, mert nem vállalták a tájálással
járó feladatokat. Tanyaszínház-előadás azon-
ban lesz, őszre, elsőséves színészhallgatók köz-
reműködésével. Miroslav Antić Ezüstvíz folyó
című verses darabját vizsik színre Fehér Ferenc
fordításában. A darab arról szól, hogy „gyer-

mekelőadás után a marionettek fellázadnak az ellen, hogy állandóan madzagon rángatják őket, és a gyermekek segítségével léggömbö-

kön kirepülnek a nagyvilágba, és szabad emberek lesznek. A szabadságban azonban meggyalázzák őket, veszélyeztetik az életüket. . .”

Farkas Béla: Rózsét gyűjtő asszony, 1930